

Zagotavljanje prve pomoči v majhnih in srednjih podjetjih

Avtorji:

doc. dr. Damjan Slabe, Univerza v Ljubljani, Zdravstvena fakulteta, Oddelek za sanitarno inženirstvo, Zdravstvena pot 5, 1000 Ljubljana

doc. dr. Martina Oder, Univerza v Ljubljani, Zdravstvena fakulteta, Oddelek za sanitarno inženirstvo, Zdravstvena pot 5, 1000 Ljubljana

Anita Ošlak, Slozdravje, varnost pri delu, požarna varnost in svetovanje, Anita Ošlak s.p., Paka 84, 2382 Mislinja

Doc. dr. Damjan Slabe je zaposlen na Zdravstveni fakulteti Univerze v Ljubljani, na Katedri za javno zdravje. Strokovno, pedagoško in znanstveno že več kot dvajset let aktivno deluje na različnih področjih prve pomoči. Poglobljeno je proučeval prvo pomoč kot obliko solidarnosti v sodobni slovenski družbi, kar je bil fokus raziskave v okviru njegove doktorske disertacije.

Anita Ošlak je magistrica sanitarnega inženirstva in samostojna podjetnica, ki deluje na področju varnosti in zdravja pri delu ter požarne varnosti. Izvaja svetovanja

in izobraževanja na tem področju za večja in manjša podjetja. Na tem področju aktivno deluje od leta 2014.

Doc. dr. Martina Oder je zaposlena na Zdravstveni fakulteti Univerze v Ljubljani, na Katedri za zdravstveno ekologijo in nadzorstvo. Z dr. Slabetom sodeluje na področju zdravstvenega varstva v izrednih razmerah, predvsem pri zagotavljanju zdravstveno ustrezne pitne vode. Skupaj sta proučevala tudi znanje prve pomoči med reševalci iz vode.

IZVLEČEK

Tveganj za nastanek nezgod in posledično poškodb pri delu ni mogoče popolnoma izključiti, zato morajo delodajalci zagotavljati izvajanje prve pomoči na delovnem mestu. Zagotoviti morajo ustrezno število delavcev, usposobljenih za izvajanje prve pomoči, ter priskrbeti potreben sanitetni material in opremo. V raziskavi smo primerjali zagotavljanje prve pomoči v majhnih in srednjih podjetjih ter opremljenost njihovih omaric za prvo pomoč. S pomočjo delno strukturiranega intervjuja z odgovornimi osebami v treh majhnih in treh srednje velikih podjetjih smo ugotovili, da odgovorne osebe v majhnih podjetjih v primerjavi z odgovornimi v srednjih podjetjih slabše poznajo zakonska določila, vezana na zagotavljanje prve pomoči na delovnem mestu. S pomočjo ocenjevalnega lista, s katerim smo preverjali razpoložljivost materialov in opreme za zagotavljanje prve pomoči, smo prišli do zaključka, da v majhnih podjetjih tudi v manjšem obsegu zagotavljajo ukrepe prve pomoči na delovnem mestu.

Ključne besede: prva pomoč, omarica za prvo pomoč, poškodbe pri delu

ABSTRACT

It is impossible to fully eliminate the risk of occupational accident, injury, or illness. Employers must therefore ensure the provision of first aid at work. They must provide the right number of employees who are qualified for administering first aid, and ensure the required medical supplies. The research compares the extent of provision of first aid in small and medium enterprises, and explores how they abide by the norms regulating the stock of equipment in first-aid kits. Through a semi-structured interview with responsible persons in three small and three medium-sized companies, we found that responsible persons in small companies, when compared to those responsible for medium-sized enterprises, are less familiar with the legal provisions regarding first aid in the workplace. With the help of assessment sheet, which checked the availability of first aid materials and equipment, we concluded that small businesses also provide a smaller amount of workplace first aid measures.

Keywords: first aid, first-aid kit, occupational injuries;

UVOD

Za zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu so v Sloveniji odgovorni delodajalci, pri čemer morajo izvajati preventivne ukrepe za zaščito delavcev pred vsem, kar bi jim lahko škodovalo. Njihova glavna obveza je, da preprečujejo tveganja, katerim so delavci izpostavljeni, uvajajo varnostne ukrepe z vključevanjem varnih načinov dela, varno opremo, primerno osebno varovalno opremo ter izobraževanje in usposabljanje delavcev. Zakon o varnosti in zdravju pri delu (ZVZD) (1) določa, da mora delodajalec sprejeti (1) ukrepe za zagotavljanje prve pomoči (PP) delavcem in drugim navzočim osebam ter (2) ukrepe za sodelovanje s službo nujne medicinske pomoči. Ukrepi morajo biti prilagojeni dejavnosti ter številu zaposlenih in drugih navzočih oseb v delovnem procesu. Skladno s tem zakonom ima veliko vlogo izvajalec medicine dela, ki skupaj z delodajalcem sodeluje pri pripravi načrta za dajanje PP. V praksi se ta zahteva pogosto ne izvaja, z izjemo izvajanja preventivnih zdravstvenih pregledov (2). Po podatkih Zdravstvenega statističnega letopisa Slovenije je bilo v letu 2017 prijavljenih 14.163 poškodb pri delu oziroma 16 poškodb na 1000 zaposlenih. Poškodbe pri delu kažejo trend rasti. Rast stopnje poškodb v letu 2017 glede na leto 2016 znaša 6 % (3). Delodajalcu natančnejše ukrepe za zagotavljanje PP na delovnem mestu predpisuje Pravilnik o organizaciji, materialu in opremi za prvo pomoč na delovnem mestu (4). Le-ta delodajalcu nalaga, da mora v vsaki izmeni delovnega procesa in v krajevno ločeni enoti zagotoviti najmanj enega delavca, ki je usposobljen za izvajanje PP. Vsi zaposleni morajo biti seznanjeni, kdo so osebe, ki so usposobljene za izvajanje PP. Delavec, določen za izvajanje PP, mora izpit iz PP obnavljati na vsakih pet let pri Rdečemu križu Slovenije. Upošteva se tudi, če je usposobljena oseba zdravstveni delavec, pripadnik enot za PP Civilne zaščite ali delavec, ki je v zadnjih petih letih opravil izpit iz PP za voznike motornih vozil. Delodajalec mora v delovnem procesu v vsaki krajevno ločeni enoti zagotoviti eno omarico za PP na vsakih 50 delavcev oz. na vsakih 20 delavcev, če iz ocene tveganja izhaja večja nevarnost za nezgode pri delu. Vsebina omarice je natančno določena s Pravilnikom o organizaciji, materialu in opremi za prvo pomoč na delovnem mestu (4).

Delodajalec mora sprejeti ukrepe za zagotavljanje prve pomoči delavcem.

Pravilnik (4) določa, da mora biti omarica za PP vedno na razpolago in na lahko dostopnem mestu ter na zunanji strani opremljena z znakom rdečega križa in s podatki o:

- telefonski številki centra za obveščanje (112),
- naslovu in telefonski številki pooblaščenega zdravnika,
- naslovu in telefonski številki najbližjega zdravstvenega doma,
- imenu in delovnem mestu delavca, ki je usposobljen za izvajanje PP.

Obvladovanje nezgod in poškodb pri delu zahteva multidisciplinaren in multisektorski pristop, ki temelji na zmanjševanju števila poškodb, poznavanju dejavnikov tveganja, predvidevanju možnosti za nastanek poškodb in je usmerjen v obvladovanje teh dejavnikov (5). Avtor v zvezi z obvladovanjem poškodb pri delu izpostavlja javnozdravstveni pristop, ki mora zavzeti aktivno vlogo s ciljem vzpostaviti takšne delovne pogoje, da do poškodb sploh ne prihaja. Preventivno javno zdravstveno delovanje poteka na treh ravneh, in sicer na primarni, sekundarni in terciarni. Cilj primarne preventive je preprečiti, da bi do poškodbe prišlo, in sicer na način preprečevanja širjenja dejavnikov tveganja ali izogibanja izpostavljenosti delavca tem dejavnikom. Sekundarna preventiva je usmerjena v preprečevanje in zmanjševanje resnosti poškodbe, ko je do nezgode že prišlo. Gre predvsem za uporabo varovalnih sistemov, opreme, zaščitnih elementov, ukrepov PP ipd. Terciarna preventiva poskuša zmanjšati posledice poškodbe, ko je do te že prišlo, ter vključuje fizično, psihično in poklicno rehabilitacijo. Preventivne aktivnosti se delijo na tehnične, medicinske in organizacijske. Bilban (5) poudarja, da lahko obvladovanje nezgod in poškodb pri delu dosežemo z učinkovitimi ukrepi na vseh ravneh preventive, vendar pa morajo ti ukrepi ustrezati ciljni populaciji (stopnji razumevanja, kulturnim in družbenim potrebam). Avtor tudi navaja, da je uspešnejši pristop, ki je usmerjen tako v spreminjanje delovnega okolja in nosilca energije kot v spreminjanje vedenja delavca.

Preventivno javno zdravstveno delovanje poteka na treh ravneh:

- **Primarna raven – preprečevanje poškodb, preprečevanje dejavnikov tveganja in izogibanje izpostavljenosti**
- **Sekundarna raven – preprečevanje in zmanjševanje resnosti poškodb**
- **Terciarna raven – zmanjševanje posledic poškodb, če do teh že pride**

ZVZD (1) opredeljuje, da mora delodajalec izvajati ukrepe, ki so potrebni za zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu delavcev in drugih navzočih oseb, vključno s preprečevanjem, odpravljanjem in obvladovanjem nevarnosti pri delu. Pri

zagotavljanju varnosti in zdravja pri delu ter promociji zdravja na delovnem mestu mora delodajalec upoštevati sledeča temeljna načela:

- izogibati se nevarnostim,
- ocenjevati tveganja,
- obvladovati nevarnosti pri viru,
- prilagajati delo posamezniku z ustreznim oblikovanjem delovnega mesta in delovnega okolja, delovnih prostorov, tehnoloških in delovnih postopkov, izbrati delovno in osebno varovalno opremo ter delovne in proizvodne metode, še zlasti tako, da odpravlja monotono delo ter pogoje z vsiljenim ritmom dela in ostale zdravju škodljive okoliščine,
- prilagajati se tehničnemu napredku,
- nadomeščati nevarne snovi z nenevarnimi ali manj nevarnimi,
- razvijati celovite varnostne politike, ki vključujejo tehnologijo, organizacijo dela, delovne pogoje, medčloveške odnose ter dejavnike delovnega okolja,
- dajati prednosti kolektivnim varnostnim ukrepom pred individualnimi,
- dajati ustrezna navodila in obvestila delavcem.

Namen raziskave je bil primerjati obseg zagotavljanja PP na delovnem mestu med majhnimi in srednje velikimi podjetji ter ugotoviti, kako v teh podjetjih upoštevajo normative za zagotavljanje materialov in opreme za dajanje PP.

METODE DELA

V raziskavi smo uporabili kvalitativno metodo dela. V prvem delu smo izvedli delno strukturiran intervju z osebami iz podjetja, ki so odgovorne za zagotavljanje PP. To so bili direktor, samostojni podjetnik ali strokovni delavec za varnost in zdravje pri delu oz. koordinator za varstvo pri delu. Odgovornim osebam smo postavili naslednja vprašanja:

1. Ali menite, da ste v delovni organizaciji zavezani k izvajanju prve pomoči?
V primeru pritrdilnega odgovora, podvprašanje: Morda veste, kateri predpisi vas zavezujejo?
2. Na kakšen način izbirate oziroma bi izbirali delavca za izvajanje prve pomoči? Kaj je ključno?
3. Katere so po vašem mnenju prednosti in slabosti obveznega usposabljanja delavcev za izvajanje prve pomoči?
4. Kaj menite o tem, če usposabljanje delavcev za nudenje prve pomoči ne bi bilo zakonsko obvezno, bi jih kljub temu usposabljali?

Pri izvedbi intervjuja so si vprašanja v vseh izbranih podjetjih sledila vedno v istem zaporedju. Vsi intervjuji so bili z dovoljenjem intervjuvancev tudi posneti. Na podlagi posnetkov so bili narejeni dobesedni prepisi pogovorov, ti pa so bili uporabljeni v analizi.

V drugem delu raziskave smo uporabili metodo trenutnega posnetka. Preverili smo, ali v posameznem izbranem podjetju zagotavljajo opremo za izvajanje PP in ali imajo usposobljene delavce za dajanje PP. Pridobivanje podatkov je potekalo s pomočjo vnaprej pripravljenega ocenjevalnega lista (Tabela 1) skladno z normativi Pravilnika o organizaciji, materialu in opremi za prvo pomoč na delovnem mestu (4). Del podatkov smo pridobili s pogovorom z odgovornimi osebami podjetja, del pa z neposrednim ogledom omaric za PP, pri čemer smo ugotavljali lokacijo namestitve omaric, vsebino sanitetnega materiala ter navedbo zahtevanih podatkov in vidno oznako rdečega križa.

Podjetja so bila izbrana namensko glede na velikost podjetja (malo ali srednje podjetje). Merila za določanje velikosti podjetij so opredeljena v Zakonu o gospodarskih družbah (8), ki jih razvršča v mikro, majhna, srednja in velika podjetja.

REZULTATI

V Tabeli 1 so prikazani rezultati intervjujev, ki smo jih izvedli z osebami, odgovornimi za zagotavljanje PP na delovnem mestu v treh majhnih in treh srednjih podjetjih. Vsi intervjuvanci so mnenja, da so delovne organizacije zavezane k izvajanju PP. Ugotovili smo, da ZVZD in Pravilnik o organizaciji, materialu in opremi za prvo pomoč na delovnem mestu poznata le dve odgovorni osebi v srednjih podjetjih, medtem ko sta ZVZD omenili odgovorni osebi v enem majhnem in enem srednjem podjetju. V dveh primerih odgovorni osebi v majhnih podjetjih nista znali navesti nobene zakonske podlage, ki določa obvezo zagotavljanja PP na delovnem mestu. Za ustrezno navedbo predpisanih podatkov na omaricah za PP so poskrbeli le v srednjih podjetjih, na omarici v enem od majhnih podjetij imajo navedeno le številko za klic v sili (112).

Tabela 1: Rezultati intervjuja med odgovornimi osebami o zavezanosti k izvajanju prve pomoči v delovni organizaciji v majhnih in srednjih podjetjih.

	M1	M2	M3	S1	S2	S3
Zakonsko zavezane k izvajanju PP	Da	Da	Da	Da	Da	Da
Kateri predpisi zavezujejo k izvajanju PP	Ne vem	Jih ne bi znal naštet	ZVZD	ZVZD in Pravilnik o PP	ZVZD	ZVZD in Pravilnik o PP
Zagotavljanje omarice za PP	Ne	Ne	Da	Da	Da	Da
Omarica za PP opremljena s prepisanimi podatki	Ne	Ne	Samo s telefonsko številko 112	Da	Da, razen imen delavcev, usposobljenih za izvajanje PP	Da
Usposabljanje delavcev za izvajanje PP	Ne	Ne	Da	Da	Da	Da
Druga oprema za prvo pomoč (nosila, defibrilator, sredstva za imobilizacijo)	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne

Legenda: M - majhno podjetje, S - srednje podjetje, PP - prva pomoč, ZVZD - Zakon o varnosti in zdravja pri delu

Pri izbiri delavca, ki je zadolžen za izvajanje PP v podjetju, odgovorni tako v majhnih kot v srednjih podjetjih kot ključno merilo upoštevajo pripravljenost delavca za sodelovanje. Običajno ga izberejo med vodilnimi delavci (delovodje in vodje), pomembno jim je tudi morebitno predznanje delavcev ter izbor delavcev na nevarnih delovnih mestih (Tabela 2).

Tabela 2: Najpogostejši odgovori na vprašanje o načinu izbire delavcev za izvajanje prve pomoči v majhnih in srednjih podjetjih.

	Najpogostejši odgovori odgovornih oseb podjetja
M1	Predznanje, delovodje, pripravljenost delavca
M2	Pripravljenost delavca
M3	Delovodje, pripravljenost delavca
S1	Vse odgovorne osebe v podjetju, vodje, delavce na nevarnih delovnih mestih, pripravljenost
S2	Pripravljenost delavca, delavce na tveganih delovnih mestih
S3	Pripravljenost, predznanje

Legenda: M - majhno podjetje, S - srednje podjetje

Kot glavne prednosti obveznega usposabljanja v majhnih in srednjih podjetjih intervjuvanci navajajo pravilno in hitro ukrepanje v primeru nudenja PP. V majhnem podjetju sta intervjuvanca menila, da je velika prednost obnovitev znanja ter da jih zakonska podlaga zavezuje usposabljanje delavcev za izvajanje PP. Intervjuvanca v srednjih podjetjih sta navedla, da so usposobljene osebe bolj samozavestne in nimajo strahu pristopiti k poškodovancu. Kot glavno slabost je večina intervjuvancev navedla, da jim obvezno usposabljanje delavcev za PP na delovnem mestu

predstavlja visok strošek, razen enega intervjuvanca v srednjem podjetju, ki je mnenja, da slabosti ni. Intervjuvanec v srednjem podjetju je kot slabost omenil slabo usposobljenost izvajalcev izobraževanj PP, glede na posebna tveganja na delovnem mestu (Tabela 3).

Tabela 3: Prednosti in slabosti obveznega usposabljanja delavcev za izvajanje prve pomoči v majhnih in srednjih podjetjih.

	Ključne besede izjav odgovornih oseb podjetja	
	Prednosti	Slabosti
M1	Hitro in učinkovito ukrepanje	Visok strošek
M2	Obnovimo znanje, pravilno ukrepanje v primeru poškodbe	Plačljivost tečaja, predrag
M3	Hitro in pravilno ukrepanje, prisiljeni usposabljanje delavce	Visok strošek
S1	Hitro in pravilno ukrepanje ob poškodbi, uporaba znanja v domačem okolju, bolj motivirani k varnemu vedenju	Slaba usposobljenost izvajalcev PP, glede na specifična tveganja, velik finančni izdatek
S2	Pravilno ukrepanje ob poškodbi, manj strahu pri nudenju PP	Strošek, kazenska odgovornost
S3	Pravilno ukrepanje ob poškodbi, bolj samozavestni, ni jih strah pristopiti k poškodovancu	Ni slabosti

Legenda: M - majhno podjetje, S - srednje podjetje, PP - prva pomoč

V drugem sklopu raziskave smo primerjali upoštevanje normativov za zagotavljanje PP, ki jih določa Pravilnik o organizaciji, materialu in opremi za prvo pomoč na delovnem mestu med majhnimi in srednjimi podjetji (4). V raziskavi smo ugotovili, da srednja podjetja boljše zagotavljajo ukrepe iz PP v primerjavi z majhnimi. Dve od treh majhnih podjetij, vključenih v raziskavo nimajo omaric za PP. Podjetja, ki omarice imajo, skrbijo tudi za njihovo opremo skladno z zakonodajo (4), saj je bil v njih prisoten ves zahtevani material. Med podjetji, ki zagotavljajo

omarice, obstajajo razlike le pri označevanju omaric PP s predpisanimi podatki. V edinem majhnem podjetju, ki omarico ima, sta na njej zgolj znak rdečega križa in telefonska številka 112, manjkajo pa kontaktni podatki pooblaščenega zdravnika, kje je najbližji zdravstveni zavod ter ime in delovno mesto delavca, ki je usposobljen za izvajanje PP. Med srednjimi podjetji le v enem primeru označenost omarice ni bila popolna, saj je manjkal podatek o delavcu, ki ga je podjetje usposobilo za izvajanje PP.

Tabela 4: Zagotavljanje materialov in opreme za izvajanje prve pomoči skladno s Pravilnikom o organizaciji, materialu in opremi za prvo pomoč na delovnem mestu v majhnih in srednjih podjetjih.

PODJETJE		M1		M2		M3		S1		S2		S3		
		DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE	
Usposabljanje delavcev za izvajanje PP na delovnem mestu			✓		✓	✓		✓		✓		✓		
Material in oprema za PP	Omarica za PP		✓		✓	✓		✓		✓		✓		
	Dostopnost omaric za PP					✓		✓		✓		✓		
	Označenost omarice za PP	Znak rdečega križa					✓		✓		✓		✓	
		Telefonska številka centra za obveščanje (112)					✓		✓		✓		✓	
		Naslov in telefonska številka pooblaščenega zdravnika						✓	✓		✓		✓	
		Naslov in telefonska številka najbližjega zdravstvenega zavoda						✓	✓		✓		✓	
		Ime in delovno mesto delavca, ki je usposobljen za izvajanje PP						✓	✓		✓		✓	
		Povoj za prvo pomoč vrste 1					✓		✓		✓		✓	
		Povoj za prvo pomoč vrste 2					✓		✓		✓		✓	
	Vrste in veljavnost sanitetnega materiala v omarici	Krep povoj 8 cm x 5 cm					✓		✓		✓		✓	
		Krep povoj 10 cm x 5 m					✓		✓		✓		✓	
		Povoj iz mula 6 cm x 4 m					✓		✓		✓		✓	
		Povoj iz mula 10 cm x 4 m					✓		✓		✓		✓	
		Obliž z blazinico 10 x 4 cm					✓		✓		✓		✓	
		Obliž z blazinico 10 x 8 cm					✓		✓		✓		✓	
		Sanitetna vata 100 g					✓		✓		✓		✓	
		Trikotna ruta					✓		✓		✓		✓	
		Lepilni trak 2 cm x 1 m					✓		✓		✓		✓	
		Lepilni trak 2 cm x 5 m					✓		✓		✓		✓	
	Sterilni zloženelec 5 x 5 cm - 16 sl					✓		✓		✓		✓		

		PODJETJE	M1		M2		M3		S1		S2		S3	
			DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE	DA	NE
Vrste in veljavnost sanitetnega materiala v omarici	Material in oprema za PP	Sterilni zloženeč 10 x 10 cm					✓		✓		✓		✓	
		Vpojna sterilna gaza 0,4 m					✓		✓		✓		✓	
		Vpojna sterilna gaza 0,8 m					✓		✓		✓		✓	
		Varnostne sponke					✓		✓		✓		✓	
		Škarje z zaobljeno konico					✓		✓		✓		✓	
		Prvi povoj za opekline (aluplast) kompresa 50 x 60 cm					✓		✓		✓		✓	
		Kompresse za opekline (aluplast) 5 x 9 cm					✓		✓		✓		✓	
		Rokavice iz lateksa					✓		✓		✓		✓	
		Priročnik o prvi pomoči					✓		✓		✓		✓	
		Priloga za zapisovanje podatkov o porabljenem materialu					✓		✓		✓		✓	

Legenda: M - majhno podjetje, S - srednje podjetje, PP - prva pomoč

RAZPRAVA

Delodajalci so po ZVZD (1) odgovorni za zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu, predvsem z ukrepi za zaščito delavcev pred vsem, kar bi jim škodovalo. Njihova glavna

obveza je, da preprečujejo tveganja, katerim so delavci izpostavljeni, uvajajo varnostne ukrepe z vključevanjem varnih načinov dela, varno opremo, primerno osebno varovalno opremo ter izobraževanje in usposabljanje delavcev. Kljub zagotavljanju učinkovitih ukrepov varnosti in zdravja pri delu so nezgode pri delu in posledično

poškodbe delavca realnost tudi v sodobnem delovnem okolju. Zato je v delovnih organizacijah treba nujno zagotoviti materiale in opremo za PP na delovnem mestu ter usposobiti delavce za nudenje PP. V raziskavi smo ugotavljali razlike v zagotavljanju PP na delovnem mestu med majhnimi in srednjimi podjetji. Na podlagi opravljenih intervjujev z odgovornimi osebami in pregledom dejanskega stanja materialov ter opreme za dajanje PP v izbranih podjetjih smo ugotovili, da pri upoštevanju zakonsko določenih normativov obstajajo razlike med majhnimi in srednjimi podjetji. Prav tako se razlikujejo tudi mnenja (in znanje) odgovornih oseb o obravnavani temi.

Vsi intervjuvanci (odgovorne osebe) v majhnih in srednjih podjetjih so enotnega mnenja, da so delovne organizacije zakonsko zavezane k zagotavljanju PP na delovnem mestu, a kljub temu intervjuvanci v dveh majhnih podjetjih niso znali navesti aktualnih pravnih virov (Zakona o varnosti in zdravja pri delu in Pravilnika o organizaciji, materialu in opremi za prvo pomoč na delovnem mestu (1, 4)), na podlagi katerih so dolžni to zagotavljati. Prav tako v dveh majhnih podjetjih delavcev za dajanje PP ne usposablja, niti ne zagotavljajo omaric za PP, čeprav je to predpisano z ZVZD (1) in s Pravilnikom (4). Do enakih ugotovitev smo prišli tudi v drugem sklopu raziskave, kjer smo preverjali upoštevanje normativov za zagotavljanje PP s pomočjo ocenjevalnega lista na terenu, kjer v dveh majhnih podjetjih nimajo usposobljenega kadra za dajanje PP, niti ne dostopnih omaric za PP. Usposabljanje delavcev za izvajanje PP zagotavljajo podjetja, kjer so odgovorni seznanjeni z zakonsko podlago. Z raziskavo smo ugotovili,

da odgovorne osebe tako v enem majhnem kot v vseh treh srednjih podjetjih preišlijo izbire delavcev, ki so odgovorni za izvajanje PP v podjetju. Ključni dejavnik pri izbiri teh delavcev je v prvi vrsti pripravljenost oziroma motiviranost delavca za usposabljanje iz PP, sledijo izbira delavcev na vodilnih položajih (delovodje, vodje oddelkov oziroma enot, itd.), morebitno predznanje iz PP ter izbor delavcev na nevarnih delovnih mestih. Vsi intervjuvanci so enotnega mnenja, da lahko le z obveznim usposabljanjem delavcev za izvajanje PP delavci v primeru nezgode pri delu hitro in pravilno ukrepajo. Že Derganc (9) je opozoril, da je treba na kraju dogodka (delovne nezgode, nenadnega obolenja) ukrepati naglo, hitro in v pravilnem zaporedju, kar brez ustreznega znanja iz PP ni mogoče. Nolan s sodelavci (10) pa opozarja, da s pravnimi in pravočasnimi ukrepi PP lahko rešujemo celo življenje. Tudi Keggenhoff (11) pojasnjuje, da je takojšnja PP v prvih nekaj minutah do prihoda medicinske pomoči lahko odločilna za preživetje poškodovanca oziroma nenadno obolelega, hkrati je potrebno pomagati pravilno. Kot slabost večina intervjuvanih navaja, da jim obvezno usposabljanje delavcev iz PP predstavlja visok strošek. Vse preveč pogosto se dogaja, da delodajalci na izvajanje ukrepov PP gledajo kot nepotreben strošek. Med samim izvajanjem intervjuja smo pogosto slišali izjave delodajalcev: »Zakaj potrebujemo usposabljanje iz PP, saj vendar nimamo tveganj za nezgode pri delu?« ali pa »Zakaj potrebujemo omarico za PP, če delo v pisarni ne predstavlja tveganj za nezgode pri delu?« Tveganj za nezgode pri delu ali za nastanke nenadnega obolenja ne moremo povsem izključiti na nobenem delovnem mestu.

V drugem sklopu raziskave smo primerjali upoštevanje normativov za zagotavljanje PP, ki jih določa Pravilnik o organizaciji, materialu in opremi za prvo pomoč na delovnem mestu med majhnimi in srednjimi podjetji (4). V raziskavi smo ugotovili, da srednje velika podjetja bolje zagotavljajo ukrepe iz PP v primerjavi z majhnimi. Dve majhni podjetji od treh, vključenih v raziskavo, ne zagotavljata nobenega zakonsko zahtevanega ukrepa PP, saj ne zagotavljata niti omarice za PP, niti v podjetjih ne usposablja oseb za izvajanje ukrepov PP. Pogoste kršitve na področju zagotavljanja ukrepov PP tudi ugotavlja Inšpektorat Republike Slovenije za delo (12). V letu 2017 je bilo ugotovljenih 245 primerov neustreznega zagotavljanja PP, v letu 2016 je bilo teh primerov 428, leto prej 290 primerov in 302 primera kršitev v letu 2014 (12). Dolenčeva in Slabe (13) sta prišla do zaključkov, da so v Sloveniji delovne organizacije dobro opremljene z omaricami za PP, vendar smo z našo raziskavo ugotovili, da temu ni tako. Odgovorni v delovnih organizacijah bi se morali zavedati, da delovne organizacije niso samo zakonsko zavezane k zagotavljanju PP, ampak je to tudi njihova moralna in etična obveznost. Kadar ukrepamo hitro, pravilno in v pravem zaporedju, lahko rešimo življenje in bistveno pripomoremo k skrajševanju časa bivanja v bolnišnici ter prispevamo k hitrejšemu okrevanju po poškodbi ali obolenju, kar pa je dolgoročno dobrobit za delodajalca, državo (14), predvsem pa za poškodovanega ali obolelega delavca. Vsak poškodovanec ali nenadno oboleli ima pravico do kakovostne pomoči, prav tako pa je vsak posameznik dolžan samoiniciativno pridobivati znanje o PP, še zlasti, kadar je njegovo znanje pomanjkljivo (15). Pripravljenost za dajanje PP je odvisno predvsem od znanja posameznika, vendar na odziv vplivajo tudi drugi dejavniki. Axelsson in sodelavci (16) opredeljujejo spodbujevalne dejavnike, ki so občutek humanosti, kompetence, občutek dolžnosti pomagati, pogum in počutiti se izpostavljen. Nekateri drugi avtorji (17, 18) pa navajajo tudi zaviralne dejavnike, kot so strah škodovati bolniku in zaskrbljenost zaradi morebitne neustrezne pomoči. Kljub tem dejstvom se morajo odgovorne osebe v podjetjih zavedati, da ja v veliki meri prav od njihovega organiziranja PP na delovnem mestu odvisno, kako pripravljeni bodo zaposleni za ukrepanje v primeru nezgode pri delu.

ZAKLJUČKI

Poškodbe pri delu delavca prizadenejo na različne načine; lahko ga začasno onesposobijo ali trajano omejijo za delo, lahko mu povzročijo delovno invalidnost, vplivajo na kakovost njegovega življenja ali imajo za posledico celo smrt. In obratno; preventivno delovanje na področju varnosti in zdravja pri delu ter ustrezno zagotavljanje PP sta bistvena ukrepa za (ob)varovanje zdravja delavcev. Ugotavljamo, da je raven zagotavljanja PP v malih podjetjih nižja kot v srednje velikih, tako v smislu obsega zagotavljanja PP kot tudi glede upoštevanja normativov za zagotavljanje materialov in opreme za dajanje PP. Razmere na trgu delodajalce silijo ki zniževanju stroškov, zato ne presenečajo odgovori anketiranih, da jim zahteva po usposabljanju zaposlenih za dajanje PP v petletnih

intervalih predstavlja finančno breme. Po drugi strani pa so intervjuvanci navedli več prednosti kot slabosti obveznega usposabljanja delavcev za izvajanje PP ter se strinjali, da lahko le ustrezno usposobljeni delavec v primeru nezgode pri delu izvede potrebne ukrepe PP. Zavzeto preventivno delovanje za preprečevanje poškodb pri delu in sočasna skrb za usposobljenost delavcev za dajanje PP ter nujno zagotavljanje potrebnega sanitetnega materiala in opreme za PP na delovnem mestu morajo biti del kulture delovne organizacije in standard, ki so mu zavezani vsi delodajalci. V prvi vrsti pa je prav od odgovornih oseb odvisno, koliko se bodo v malih in srednje velikih podjetjih temu približali.

LITERATURA

1. Zakon o varnosti in zdravju pri delu, Ur L RS 43/11
2. Jelnicar, S., Slabe, D., Pirc, M., Brvar, M. Poznavanje prve pomoči ob zastrupitvah s kemikalijami med zaposlenimi v kemični industriji. *Ujma* 30 (2016); 188–94.
3. Zdravstveni statistični letopis Slovenije 2017. Nacionalni inštitut za javno zdravje (2017) <https://www.nijz.si/sl/nijz/revije/zdravstveni-statisticni-letopis-slovenije>
4. Pravilnik o organizaciji, materialu in opremi za prvo pomoč na delovnem mestu, Ur L RS 136/06, 61/10
5. Bilban, M. Ekonomski vidik poškodb pri delu; Prikaz poškodb in preventivnih ukrepov s poudarkom na gradbeništvu. *Delo in varnost* 51 (2006)2; 25–36.
6. Inšpektorat Republike Slovenije za delo (2014–2018). Letna poročila o delu inšpektorata RS za delo. http://www.id.gov.si/si/o_inspektoratu/javne_objave/letna_porocila/
7. Dolenc, E., Slabe, D. Komplet za prvo pomoč na delovnem mestu. *Varnost in zdravje na delovnem mestu* 2 (2013); 5–7.
8. Zakon o gospodarskih družbah, Ur L RS 65/09, 33/11, 91/11, 32/12, 57/12, 44/13
9. Derganc, M. Osnove prve pomoči za vsakogar. Priročnik s praktičnimi primeri. Ljubljana: Rdeči križ Slovenije (1994); 15–7.
10. Nolan, J.P., Soar, J., Zideman, D.A., Biarent, D., Bossaert, L.L., Deakin, C., Koster, R.W., Wyllie, J., Böttiger, B. European Resuscitation Council Guidelines for Resuscitation 2010 Section 1. Executive summary. *Resuscitation* 81 (2010) 10; 1219:76.
11. Keggenhoff, F. Prva pomoč-pomagam prvi. Ljubljana: Prešernova družba (2006); 14–33.
12. Inšpektorat Republike Slovenije za delo (2014–2018). Letna poročila o delu inšpektorata RS za delo
13. Dolenc, E., Slabe, D. Komplet za prvo pomoč na delovnem mestu. *Varnost in zdravje na delovnem mestu* 2 (2013); 5–7.
14. Keber, D. Prva pomoč in nesreče doma. Poslanica predsednika RKS ob 9. septembru 2017, svetovnem dnevu prve pomoči. Rdeči križ Slovenije (2017). https://www.rks.si/sl/Novice/Prva_pomoc_in_nesrece_doma/
15. Balažič, J. (2006). Pravni in etični vidiki prve pomoči. V Ahčan, U. (ed) Prva pomoč: priročnik s praktičnimi primeri. Ljubljana: Rdeči križ Slovenije, 1–5.
16. Axelsson, A., Herlitz, J., Bengt, F. How bystanders perceive their cardiopulmonary resuscitation intervention; a qualitative study. *Resuscitation* 47 (2000) 1; 71–81.
17. Palsgaard, M.T., Hancan, M.C., Fjordholt, M., Pedersen, B.D., Østergaard, D., Lippert, F.K. Debriefing bystanders of out-of-hospital cardiac arrest is valuable. *Resuscitation* 85 (2014) 11; 1504–11.
18. Sasson, C., Haukoos, S.J., Bond, C., Rabe, M., Colbert, S.H., King, R., Sayre, M., Heisler, M. Barriers and Facilitators to Learning and Performing Cardiopulmonary Resuscitation in Neighborhoods With Low Bystander Cardiopulmonary Resuscitation Prevalence and High Rates of Cardiac Arrest in Columbus, OH. *Circulation* 6 (2013) 5; 550–8.